



Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (pierwsza izba)

z dnia 10 lipca 2019 r. *

Odesłanie prejudycjalne – Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości – Rozporządzenie (UE) nr 1215/2012 – Jurysdykcja w sprawach cywilnych i handlowych – Jurysdykcja wyłączna – Artykuł 24 pkt 1 i 5 – Spory w dziedzinie praw rzeczowych na nieruchomościach i w zakresie wykonania orzeczeń – Sądowa licytacja nieruchomości – Powództwo mające na celu zakwestionowanie podziału kwoty uzyskanej z owej licytacji

W sprawie C-722/17

mającej za przedmiot wnioski o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Bezirksgericht Villach (sąd rejonowy w Villach, Austria) postanowieniem z dnia 19 grudnia 2017 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 27 grudnia 2017 r., w postępowaniu:

Norbert Reitbauer,

Dolinschek GmbH,

B.T.S. Trendfloor Raumausstattungs-GmbH,

Elektronunternehmen K. Maschke GmbH,

Klaus Egger,

Architekt DI Klaus Egger Ziviltechniker GmbH

przeciwko

Enricowi Casamassimie,

TRYBUNAŁ (pierwsza izba),

w składzie: J.C. Bonichot, prezes izby, C. Toader (sprawozdawca), A. Rosas, L. Bay Larsen i M. Safjan, sędziowie,

rzecznik generalny: E. Tanchev,

sekretarz: D. Dittert, kierownik wydziału,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 16 stycznia 2019 r.,

* Język postępowania: niemiecki.

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu N. Reitbauera, Dolinschek GmbH, B.T.S. Trendfloor Raumausstattungs-GmbH, Elektrounternehmen K. Maschke GmbH, K. Eggera i Architekt DI Klaus Egger Ziviltechniker GmbH przez G. Götza, Rechtsanwalt,
- w imieniu E. Casamassimy przez H. Waldera, Rechtsanwalt,
- w imieniu rządu portugalskiego przez L. Ineza Fernandes, M. Figueireda i P. Lacerdę, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu szwajcarskiego przez M. Schöll, działającego w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez M. Heller oraz M. Wilderspina, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 3 kwietnia 2019 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 24 pkt 1 i 5 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2012, L 351, s. 1).
- 2 Wniosek ów został złożony w ramach sporu pomiędzy Norbertem Reitbauerem, Dolinschek GmbH, B.T.S. Trendfloor Raumausstattungs-GmbH, Elektrounternehmen K. Maschke GmbH, Klausem Eggerem i Architekt DI Klaus Egger Ziviltechniker GmbH (zwanymi dalej „N. Reitbauer i in.”) a Enrikiem Casamassim, zamieszkałym we Włoszech, w przedmiocie powództwa mającego na celu zakwestionowanie podziału kwoty uzyskanej z sądowej licytacji nieruchomości znajdującej się w Austrii.

Ramy prawne

Prawo Unii

- 3 Motywy 15, 21 i 34 rozporządzenia nr 1215/2012 mają następujące brzmienie:
„(15) Przepisy o jurysdykcji powinny być w wysokim stopniu przewidywalne i opierać się na zasadzie, że jurysdykcję w ogólności [co do zasady] mają sądy miejsca zamieszkania pozwanego. Tak ustalona jurysdykcja powinna mieć miejsce zawsze [być zawsze dostępna], z wyjątkiem kilku dokładnie określonych przypadków, w których ze względu na przedmiot sporu lub autonomię stron uzasadnione jest inne kryterium powiązania [uzasadniony jest inny łącznik]. Siedziba osób prawnych musi być zdefiniowana wprost [w sposób autonomiczny] w rozporządzeniu celem wzmocnienia przejrzystości wspólnych przepisów i uniknięcia konfliktów kompetencyjnych.

[...]

(21) W interesie zgodnego sprawowania wymiaru sprawiedliwości należy unikać tak dalece, jak jest to tylko możliwe, równoległych postępowań i zapewnić, aby w różnych państwach członkowskich nie zapadały niezgodne ze sobą orzeczenia. Należy przewidzieć jasną i skuteczną regulację w celu wyjaśnienia kwestii zawisłości sprawy i postępowań pozostających w związku, jak również w celu zapobiegania problemom wynikającym z różnego określenia w poszczególnych państwach momentu, od którego postępowanie uważa się za zawisłe. Do celów niniejszego rozporządzenia moment ten powinien zostać określony autonomicznie.

[...]

(34) W celu zapewnienia ciągłości pomiędzy [K]onwencją [z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1972, L 299, s. 32)], rozporządzeniem [Rady] (WE) nr 44/2001 [z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2001, L 12, s. 1)] i niniejszym rozporządzeniem powinny być przewidziane przepisy przejściowe. Dotyczy to również wykładni postanowień konwencji brukselskiej z 1968 r. oraz zastępujących ją rozporządzeń dokonywanej przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej”.

4 Rozdział II tego rozporządzenia, zatytułowany „Jurysdykcja”, obejmuje między innymi sekcję 1, noszącą tytuł „Przepisy ogólne”, i sekcję 2, noszącą tytuł „Jurysdykcja szczególna”. Należący do owej sekcji 1 art. 4 stanowi w ust. 1:

„Z zastrzeżeniem przepisów niniejszego rozporządzenia osoby mające miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego mogą być pozywane, niezależnie od ich obywatelstwa, przed sądy tego państwa członkowskiego”.

5 Artykuł 7 rzonego rozporządzenia ma następujące brzmienie:

„Osoba, która ma miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego, może być pozwana w innym państwie członkowskim:

- 1) a) w sprawach dotyczących umowy – przed sądy miejsca wykonania danego zobowiązania;
- b) do celów niniejszego przepisu – i o ile nie uzgodniono inaczej – miejscem wykonania danego zobowiązania jest:
 - w przypadku sprzedaży rzeczy ruchomych – miejsce w państwie członkowskim, w którym rzeczy te zgodnie z umową zostały albo miały zostać dostarczone,
 - w przypadku świadczenia usług – miejsce w państwie członkowskim, w którym usługi zgodnie z umową były świadczone albo miały być świadczone;

[...]”.

6 Zgodnie z art. 24 pkt 1 i 5 tego rozporządzenia:

„Niezależnie od miejsca zamieszkania stron jurysdykcję wyłączną mają następujące sądy państwa członkowskiego:

- 1) w sprawach, których przedmiotem są prawa rzeczowe na nieruchomościach oraz najem lub dzierżawa nieruchomości – sądy państwa członkowskiego, w którym nieruchomość jest położona;

[...]

- 5) w postępowaniach, których przedmiotem jest wykonanie orzeczeń – sądy państwa członkowskiego, na którego terytorium wykonanie powinno nastąpić lub nastąpiło”.

Prawo austriackie

EO

- 7 Z §§ 209–212 Exekutionsordnung (kodeksu procedur egzekucyjnych, zwanego dalej „EO”) wynika, że o podziale kwoty uzyskanej z przymusowej licytacji nieruchomości należy rozstrzygać w ramach procedury ustnej. W tym celu wierzyciele są wzywani do zgłaszania swoich roszczeń do kwoty podlegającej podziałowi oraz ich udowodnienia za pomocą dokumentów. W trakcie rozprawy sprawdzeniu podlega zasadność i porządek pierwszeństwa roszczeń.
- 8 W ramach postępowania w sprawie podziału kwoty uzyskanej z przymusowej sprzedaży wierzyciele i dłużnik mogą, na podstawie § 213 EO, wnieść sprzeciw wobec uwzględnienia danej wierzytelności. Przedmiotem sprzeciwu może być istnienie, kolejność zaspokajania i wysokość zgłoszonej wierzytelności.
- 9 Zgodnie z § 231 ust. 1 EO sąd orzeka w przedmiocie podniesionych w sprzeciwie kwestii prawnych w drodze postanowienia o podziale. Jeżeli orzeczenie w sprawie sprzeciwu zależy od ustalenia spornych okoliczności faktycznych, strona sprzeciwiająca się jest wezwana w postanowieniu o podziale do wniesienia powództwa w sprawie zakwestionowania podziału.
- 10 Zgodnie z § 232 EO sąd prowadzący postępowanie egzekucyjne jest właściwy do orzekania w przedmiocie powództwa w sprawie zakwestionowania podziału.

AnfO

- 11 Zgodnie z § 1 Anfechtungsordnung (ustawy o zaskarżaniu czynności prawnych, zwanej dalej „AnfO”) w ramach realizacji prawa do zaskarżenia czynności prawnej jako bezskutecznej niekorzystne czynności prawne dotyczące majątku dłużnika są uznawane za bezskuteczne tylko wobec skarżącego wierzyciela. Powództwo to przysługuje wówczas, gdy egzekucja z majątku dłużnika nie doprowadziła lub nie doprowadziłaby do całkowitego zaspokojenia wierzyciela, natomiast poprzez zaskarżenie czynności istnieje perspektywa zaspokojenia.
- 12 Z §§ 2 i 3 AnfO czynność prawną można zaskarżyć w przypadku zamiaru pokrzywdzenia lub z powodu marnotrawienia majątku, również w odniesieniu do rozporządzeń nieodpłatnych.
- 13 Zgodnie z § 6 AnfO zaskarżenie czynności prawnej nie jest wyłączone przez fakt, że dla czynności podlegającej zaskarżeniu został uzyskany tytuł egzekucyjny lub że została ona uzyskana w drodze egzekucji.
- 14 Jak wynika z § 10 AnfO, zaskarżenia czynności prawnej można dokonać w ramach postępowania w sprawie podziału kwoty uzyskanej z przymusowej sprzedaży.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 15 Enrico Casamassima i C., zamieszkali w Rzymie (Włochy), żyli w konkubinacie co najmniej do wiosny 2014 r. W 2010 r. nabyli dom w Villach (Austria). W księgach wieczystych jedynie C. została wpisana jako właściciel.

- 16 Następnie u N. Reitbauera i in. zamówione zostały prace remontowe dotyczące budynku. Ponieważ wynagrodzenie za wykonanie tych prac nie zostało w całości uiszczzone, N. Reitbauer i in. wytoczyli powództwo o odszkodowanie przeciwko C. Szereg wyroków, z których pierwszy, nieprawomocny, został wydany na początku 2014 r., uwzględniało owo żądanie.
- 17 W dniu 7 maja 2014 r. C. przyznała przed sądem w Rzymie, że posiada wobec E. Casamassimy dług wynikający z pożyczki w wysokości 349 772,95 EUR, którego zasady spłaty w ciągu pięciu lat zostały uzgodnione w ugodzie sądowej. Ponadto C. zobowiązała się do ustanowienia hipoteki na nieruchomości znajdującej się w Villach celem zagwarantowania spłaty tego długu.
- 18 W akcie notarialnym z dnia 13 czerwca 2014 r. C., zamieszkała w Wiedniu (Austria), ponownie uznała istnienie rzeczonoego długu. W dniu 18 czerwca 2014 r. zabezpieczenie rzeczowe na odnośnej nieruchomości zostało wpisane do księgi wieczystej na rzecz E. Casamassimy.
- 19 Pierwszy wyrok, wydany na korzyść N. Reitbauera i in. na początku 2014 r., w następstwie wytoczenia powództwa o odszkodowanie stał się wykonalny dopiero po wpisaniu zabezpieczenia rzeczowego na rzecz M. Casamassimy, tak że zabezpieczenia dla N. Reitbauera i in. ustanowione na nieruchomości C. wynikające z wykonania tego wyroku znajdowały się na dalszej pozycji niż zabezpieczenie dla E. Casamassimy.
- 20 W dniu 3 września 2015 r. sąd w Rzymie potwierdził uznanie ugody sądowej zawartej pomiędzy C. i E. Casamassimą za europejski tytuł egzekucyjny zgodnie z przepisami rozporządzenia (WE) nr 805/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie utworzenia europejskiego tytułu egzekucyjnego dla roszczeń bezspornych (Dz.U. 2004, L 143, s. 15).
- 21 W lutym 2016 r. E. Casamassima złożył w Bezirksgericht Villach (sądzie rejonowym w Villach, Austria), będącym sądem odsyłającym, wniosek o przeprowadzenie przymusowej sprzedaży odnośnej nieruchomości. Z zawartej w księdze wieczystej kolejności wierzycieli wynika, że cena 280 000 EUR, na którą została wyceniona ta nieruchomość jesienią 2016 r., przypadła prawie w całości E. Casamassimie na podstawie zabezpieczenia rzeczowego wpisanego w tej księdze na jego korzyść.
- 22 W celu uniknięcia takiego podziału kwoty uzyskanej z licytacji sądowej N. Reitbauer i in. podjęli pewne kroki prawne.
- 23 I tak, po pierwsze, w czerwcu 2016 r. N. Reitbauer i in. złożyli w Landesgericht Klagenfurt (sądzie rejonowym w Klagenfurcie, Austria) skargę pauliańską przeciwko E. Casamassimie i C. Postanowieniem, które stało się prawomocne w lipcu 2017 r., sąd ów, stwierdzając brak swojej jurysdykcji ze względu na znajdujące się poza terytorium Austrii miejsce zamieszkania E. Casamassimy i C., odrzucił tę skargę.
- 24 Po drugie, w trakcie rozprawy, która odbyła się w dniu 10 maja 2017 r. przed sądem odsyłającym zgodnie z §§ 209–212 EO w celu dokonania podziału pomiędzy poszczególnych wierzycieli kwoty uzyskanej z licytacji sądowej, N. Reitbauer i in. wnieśli, na podstawie § 213 EO, sprzeciw wobec podziału w odniesieniu do E. Casamassimy.
- 25 Po wniesieniu tego sprzeciwu N. Reitbauer i in. wytoczyli przed sądem odsyłającym, na podstawie § 232 EO, powództwo w sprawie zakwestionowania podziału, w ramach którego podnieśli dwie podstawy sprzeciwu. Pierwsza podstawa sprzeciwu ma na celu stwierdzenie, że przydzielenie E. Casamassimie kwoty uzyskanej z licytacji sądowej zostało orzeczone błędnie, ponieważ jego wiarygodność została zniwelowana w wyniku potrącenia z odszkodowaniem, jakie był on zobowiązany zapłacić C. z powodu zamówienia prac remontowych u N. Reitbauera i in. bez jej zgody. Druga podstawa, którą sąd odsyłający zrównuje ze skargą pauliańską, dotyczy uznania długu z dnia 13 czerwca 2014 r., które zdaniem N. Reitbauera i in. zostało sporządzone w formie aktu notarialnego wyłącznie w celu uprzedzenia ich dostępu do odnośnej nieruchomości.

- 26 W celu uzasadnienia jurysdykcji Bezirksgericht Villach (sądu rejonowego w Villach) do rozpoznania takiego powództwa N. Reitbauer i in. powołali się na art. 24 pkt 5 rozporządzenia nr 1215/2012. Natomiast E. Casamassima podniósł zarzut braku jurysdykcji tego sądu, wskazując, że powództwo wytoczone w postępowaniu głównym ma w istocie charakter analogiczny do charakteru skargi pauliańskiej, co do której Trybunał orzekł już w wyroku z dnia 26 marca 1992 r., Reichert i Kockler (C-261/90, EU:C:1992:149), że nie jest ona objęta zakresem stosowania tej zasady jurysdykcji wyłącznej.
- 27 Sąd odsyłający wyjaśnia, że zgodnie z prawem austriackim przy okazji rozprawy przeprowadzanej w celu omówienia podziału kwoty uzyskanej z licytacji sądowej można dokonać, w przypadku wniesienia sprzeciwu na podstawie § 213 EO, badania istnienia i porządku pierwszeństwa wierzytelności. Jeżeli orzeczenie w sprawie sprzeciwu zależy od ustalenia spornych okoliczności faktycznych, strony są wezwane do wytoczenia, w terminie miesiąca, odrębnego powództwa, a mianowicie powództwa w sprawie zakwestionowania podziału.
- 28 Powództwo to zawiesza wykonanie orzeczenia w sprawie podziału w zakresie dotyczącym jego spornej części.
- 29 Zdaniem sądu odsyłającego powództwo mające na celu zakwestionowanie podziału pozwala w szczególności na dokonanie kontroli skuteczności zabezpieczenia rzeczowego, do czego dążą N. Reitbauer i in., formułując drugą podstawę sprzeciwu. Wspomniany sąd uważa, że możliwość ta nadaje powództwu mającemu na celu zakwestionowanie podziału charakter skargi pauliańskiej.
- 30 Co się tyczy jurysdykcji do rozpoznania powództwa w sprawie zakwestionowania podziału, sąd odsyłający ma wątpliwości, czy zasady jurysdykcji należy badać w stosunku do takiego powództwa, które jest oceniane w sposób całościowy i abstrakcyjny, czy też w stosunku do każdej podstawy sprzeciwu podniesionej w konkretnym przypadku.
- 31 Zdaniem tego sądu w cechach szczególnych tej procedury, traktowanych jako całość, wyraża się silne powiązanie z sądem miejsca prowadzenia postępowania egzekucyjnego lub położenia nieruchomości, na której ustanowiono zabezpieczenie rzeczowe.
- 32 I tak w odniesieniu do zasad jurysdykcji wyłącznej sądów państwa członkowskiego miejsca wykonania orzeczenia, o której mowa w art. 24 pkt 5 rozporządzenia nr 1215/2012, sąd odsyłający zauważa, że zgodnie z EO powództwo mające na celu zakwestionowanie podziału jest objęte obowiązkową jurysdykcją sądu prowadzącego postępowanie egzekucyjne. O ile prawdą jest, że powództwo wytaczane na podstawie § 232 EO nie ma zasadniczo na celu sprzeciwienia się egzekucji, jako że dłużnik utracił już własność nieruchomości w wyniku przeprowadzenia licytacji sądowej, o tyle odnośna nieruchomość zostaje zastąpiona, na tym etapie, kwotą uzyskaną ze sprzedaży, co oznacza, że podział tej kwoty przez sąd również należy do zadań organu prowadzącego egzekucję.
- 33 Co się tyczy zasad jurysdykcji wyłącznej sądów państwa członkowskiego miejsca położenia nieruchomości przewidzianych w art. 24 pkt 1 rozporządzenia nr 1215/2012 – sąd odsyłający zauważa, że powództwo mające na celu zakwestionowanie podziału również wchodzi w zakres stosowania tego przepisu, ponieważ takie powództwo stanowi etap wykonania zabezpieczenia rzeczowego kończący się podziałem kwoty uzyskanej ze sprzedaży rzeczy, na której ustanowione zostało to zabezpieczenie.
- 34 W tych okolicznościach Bezirksgericht Villach (sąd rejonowy w Villach) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
- „1) Czy art. 24 pkt 5 rozporządzenia nr 1215/2012 należy interpretować w ten sposób, że przewidziane w § 232 EO powództwo w sprawie zakwestionowania podziału, przysługujące w przypadku braku zgody co do podziału kwoty uzyskanej z licytacji sądowej, objęte jest zakresem stosowania tego przepisu,

również w takim przypadku, gdy powództwo jednego wierzyciela, któremu przysługuje zabezpieczenie rzeczowe, przeciwko innemu wierzycielowi, któremu przysługuje zabezpieczenie rzeczowe:

- a) opiera się na podstawie sprzeciwu, zgodnie z którą jego wierzytelność z tytułu pożyczki, dla której ustanowiono zabezpieczenie rzeczowe, już nie istnieje z uwagi na występowanie wierzytelności wzajemnej dłużnika z tytułu odszkodowania; oraz
- b) ponadto – podobnie jak w przypadku powództwa o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną – opiera się na podstawie sprzeciwu, zgodnie z którą ustanowienie zabezpieczenia rzeczowego dla tej wierzytelności z tytułu pożyczki jest z uwagi na uprzywilejowanie wierzyciela bezskuteczne?

- 2) Czy art. 24 pkt 1 rozporządzenia nr 1215/2012 należy interpretować w ten sposób, że przewidziane w § 232 EO powództwo w sprawie zakwestionowania podziału, przysługujące w przypadku braku zgody co do podziału kwoty uzyskanej z licytacji sądowej, objęte jest zakresem stosowania tego przepisu,

również w takim przypadku, gdy powództwo jednego wierzyciela, któremu przysługuje zabezpieczenie rzeczowe, przeciwko innemu wierzycielowi, któremu przysługuje zabezpieczenie rzeczowe:

- a) opiera się na podstawie sprzeciwu, zgodnie z którą jego wierzytelność z tytułu pożyczki, dla której ustanowiono zabezpieczenie rzeczowe, już nie istnieje z uwagi na występowanie wierzytelności wzajemnej dłużnika z tytułu odszkodowania; oraz
- b) ponadto – podobnie jak w przypadku powództwa o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną – opiera się na podstawie sprzeciwu, zgodnie z którą ustanowienie zabezpieczenia rzeczowego dla tej wierzytelności z tytułu pożyczki jest z uwagi na uprzywilejowanie wierzyciela bezskuteczne?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

- 35 Poprzez swoje dwa pytania, które należy zbadać łącznie, sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, czy art. 24 pkt 1 i 5 rozporządzenia nr 1215/2012 należy interpretować w ten sposób, że wytoczone przez wierzyciela powództwo mające na celu zakwestionowanie podziału kwoty uzyskanej z licytacji sądowej nieruchomości, zmierzające do stwierdzenia, po pierwsze, wygaśnięcia wierzytelności w drodze potrącenia z wzajemną wierzytelnością dłużnika, oraz po drugie, bezskuteczności zabezpieczenia rzeczowego zapewniającego wykonanie tej ostatniej wierzytelności, jest objęte zakresem jurysdykcji wyłącznej sądów państwa członkowskiego, w którym położona jest odnośna nieruchomość, lub sądów miejsca prowadzenia postępowania egzekucyjnego.
- 36 Tytułem wstępu należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem w zakresie, w jakim rozporządzenie nr 1215/2012 uchyla i zastępuje rozporządzenie nr 44/2001, które z kolei zastępuje Konwencję z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, zmienioną kolejnymi konwencjami o przystąpieniu do niej nowych państw członkowskich, dokonana przez Trybunał wykładnia dotycząca przepisów tych ostatnich instrumentów prawnych jest również ważna dla rozporządzenia nr 1215/2012, gdy przepisy te można uznać za „równoważne” (zob. podobnie wyroki: z dnia 31 maja 2018 r., Nothartová, C-306/17, EU:C:2018:360, pkt 18; z dnia 15 listopada 2018 r., Kuhn, C-308/17, EU:C:2018:911, pkt 31; a także z dnia 28 lutego 2019 r., Gradbeništvo Korana, C-579/17, EU:C:2019:162, pkt 45 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 37 System przyznawania jurysdykcji ogólnej, przewidziany w rozdziale II rozporządzenia nr 1215/2012, opiera się na zasadzie ogólnej, wyrażonej w art. 4 ust. 1 tego rozporządzenia, w myśl której osoby mające miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego mogą być pozywane przed sądy tego państwa niezależnie od obywatelstwa stron.

- 38 Jedynie w drodze wyjątku od zasady ogólnej jurysdykcji sądu miejsca zamieszkania pozwanego art. 24 rozporządzenia nr 1215/2012 przewiduje zasady dotyczące jurysdykcji wyłącznej, między innymi w kwestii praw rzeczowych na nieruchomościach i wykonywania orzeczeń. Te szczególne zasady jurysdykcji powinny zatem podlegać wykładni ścisłej.
- 39 Z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika, że zgodnie z odpowiednimi przepisami EO, po przeprowadzeniu sądowej licytacji nieruchomości, o podziale kwoty uzyskanej z egzekucji decyduje się podczas rozprawy, która odbywa się przed sądem prowadzącym postępowanie egzekucyjne. Przy tej okazji jeśli kwestionowane jest prawo do udziału wierzyciela, sąd będzie zobowiązany do zbadania między innymi istnienia lub porządku pierwszeństwa wierzytelności. W przypadku gdy orzeczenie w sprawie sprzeciwu zależy od ustalenia spornych okoliczności faktycznych, strony są wezwane do wytoczenia powództwa w sprawie zakwestionowania podziału.
- 40 W niniejszej sprawie na poparcie powództwa mającego na celu zakwestionowanie podziału w postępowaniu głównym N. Reitbauer i in. podnieśli, po pierwsze, wygaśnięcie w drodze potrącenia wierzytelności E. Casamassimy i, po drugie, bezskuteczność zabezpieczenia rzeczowego gwarantującego wykonanie tej wierzytelności, przy czym ta ostatnia podstawa sprzeciwu ma według sądu odsyłającego charakter skargi pauliańskiej.
- 41 O ile niezaprzeczalne jest, że analizowane jako całość powództwo mające na celu zakwestionowanie podziału ma związek z postępowaniem egzekucyjnym dotyczącym przymusowej sprzedaży nieruchomości, o tyle jednak, jak wynika z przedłożonych Trybunałowi akt sprawy, podstawy sprzeciwu podniesione w ramach takiego powództwa mogą być bardzo różne pod względem swej treści, a zatem mogą mieć odmienny charakter prawny, tak że ich bliskość z postępowaniem egzekucyjnym lub z prawami rzeczowymi na nieruchomościach może być znacząco różna.
- 42 W związku z tym ogólna analiza powództwa mającego na celu zakwestionowanie podziału na potrzeby ustalenia zasad jurysdykcji mających zastosowanie do tego powództwa byłaby, jak w istocie zauważył rzecznik generalny w pkt 35, 38 i 48 opinii, sprzeczna ze ścisłą wykładnią przewidzianych w art. 24 pkt 1 i 5 rozporządzenia nr 1215/2012 zasad jurysdykcji wyłącznej, która to wykładnia jest wymagana ze względu na wyjątkowy charakter tych zasad.
- 43 W świetle tych rozważań należy zbadać, czy, po pierwsze, art. 24 pkt 1 rozporządzenia nr 1215/2012, i po drugie, art. 24 pkt 5 owego rozporządzenia pozwalają ustalić jurysdykcję do rozpoznania, odpowiednio, każdej z podstaw sprzeciwu podniesionych przez N. Reitbauera i in.

W przedmiocie art. 24 pkt 1 rozporządzenia nr 1215/2012

- 44 W odniesieniu do przewidzianej w art. 24 pkt 1 rozporządzenia nr 1215/2012 jurysdykcji sądów państwa, w którym nieruchomość jest położona, Trybunał wielokrotnie orzekał, że owa jurysdykcja wyłączna nie obejmuje wszystkich spraw, które dotyczą praw rzeczowych na nieruchomości, lecz tylko te spośród nich, które należą do zakresu zastosowania rozporządzenia nr 1215/2012 i zaliczają się do spraw, które jednocześnie zmierzają z jednej strony do określenia granic lub składu nieruchomości, własności, posiadania lub istnienia innych praw rzeczowych na nieruchomości, a z drugiej strony do zapewnienia osobom, którym te prawa przysługują, ochrony związanych z nimi uprawnień (wyroki: z dnia 3 kwietnia 2014 r., Weber, C-438/12, EU:C:2014:212, pkt 42; z dnia 17 grudnia 2015 r., Komu i in., C-605/14, EU:C:2015:833, pkt 26; a także z dnia 16 listopada 2016 r., Schmidt, C-417/15, EU:C:2016:881, pkt 30).

- 45 Dlatego też dla ustalenia jurysdykcji sądu państwa członkowskiego, w którym nieruchomość jest położona, nie wystarcza okoliczność, że powództwo ma związek z prawem rzeczowym na nieruchomości lub z nieruchomością. Powództwo powinno raczej opierać się na prawie rzeczowym, a nie na prawie obligacyjnym (wyrok z dnia 16 listopada 2016 r., Schmidt, C-417/15, EU:C:2016:881, pkt 34).
- 46 W odniesieniu, w pierwszej kolejności, do podstawy sprzeciwu zmierzającej do zakwestionowania wygaśnięcia wierzytelności E. Casamassimy w drodze potrącenia należy zauważyć, że za pomocą takiego żądania N. Reitbauer i in. zmierzają w istocie do zakwestionowania istnienia wierzytelności, która została wobec nich podniesiona przy dokonywaniu podziału ceny uzyskanej z licytacji sądowej.
- 47 Tymczasem chociaż prawdą jest, że istnienie wierzytelności służyło jako podstawa do ustanowienia zabezpieczenia rzeczowego i późniejszej egzekucji, to jednak owo żądanie dokonania potrącenia nie opiera się na prawie rzeczowym. Kwestia, czy wierzytelność E. Casamassimy względem jego dłużnika wygasła w drodze potrącenia, nie jest zatem związana ze względami pozwalającymi na przyznanie wyłącznej jurysdykcji sądom miejsca, w którym nieruchomość jest położona, a mianowicie koniecznością przeprowadzenia weryfikacji, dochodzeń i ekspertyz na miejscu (zob. podobnie wyrok z dnia 17 grudnia 2015 r., Komu i in., C-605/14, EU:C:2015:833, pkt 31 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 48 W odniesieniu, w drugiej kolejności, do podstawy sprzeciwu, za pomocą której N. Reitbauer i in. kwestionują zasadność aktu notarialnego sporządzonego w dniu 13 czerwca 2014 r. dla E. Casamassimy i C. w przedmiocie uznania długu, który to akt posłużył jako podstawa egzekucji, oraz żądają stwierdzenia bezskuteczności tego aktu względem nich, należy zauważyć, że zbadanie takiej argumentacji nie wymaga oceny faktów lub stosowania zasad i praktyk locus rei sitae, mogących uzasadniać jurysdykcję sądu państwa członkowskiego, w którym położona jest nieruchomość (wyrok z dnia 10 stycznia 1990 r., Reichert i Kockler, C-115/88, EU:C:1990:3, pkt 12).
- 49 Otóż taka podstawa sprzeciwu, którą sąd odsyłający zrównał ze skargą pauliańską, opiera się na wierzytelności, a więc prawie osobistym przysługującym wierzycielowi wobec jego dłużnika, i ma na celu utrzymanie gwarancji zaspokojenia wierzyciela, jaką dla wierzyciela stanowi majątek dłużnika (wyrok z dnia 4 października 2018 r., Feniks, C-337/17, EU:C:2018:805, pkt 40).
- 50 W konsekwencji, jak również zauważył rzecznik generalny w pkt 58 opinii, badanie kwestii, czy przesłanki tego rodzaju powództwa zostały spełnione, nie zakłada dokonania weryfikacji ściśle związanej z miejscem położenia nieruchomości, która uzasadniałaby wyłączną jurysdykcję sądów państwa członkowskiego, w którym ta nieruchomość jest położona.

W przedmiocie art. 24 pkt 5 rozporządzenia nr 1215/2012

- 51 Tytułem wstępu należy przypomnieć, że zgodnie z tym przepisem w postępowaniach, których przedmiotem jest wykonanie orzeczeń, jurysdykcję mają jedynie – niezależnie od miejsca stron – sądy państwa członkowskiego, na którego terytorium wykonanie powinno nastąpić lub nastąpiło.
- 52 Zgodnie z orzecznictwem Trybunału zakresem stosowania art. 24 pkt 5 rozporządzenia nr 1215/2012 objęte są powództwa, które służą rozstrzygnięciu sporów dotyczących użycia środków przymusu, ograniczenia lub zajęcia rzeczy ruchomych bądź nieruchomości w celu zapewnienia skutecznego wykonania orzeczeń i dokumentów (zob. podobnie wyrok z dnia 26 marca 1992 r., Reichert i Kockler, C-261/90, EU:C:1992:149, pkt 28).
- 53 Co się tyczy, w pierwszej kolejności, podniesionej przez N. Reitbauera i in. podstawy sprzeciwu zmierzającej do stwierdzenia, iż wierzytelność E. Casamassimy wygasła w drodze potrącenia, należy zauważyć, że badanie zasadności takiego żądania odbiega od kwestii dotyczących egzekucji jako takiej.

- 54 Tymczasem, jak wynika z orzecznictwa Trybunału, szczególny charakter związku wymaganego w art. 16 pkt 5 Konwencji z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, zmienionej kolejnymi konwencjami o przystąpieniu do niej nowych państw członkowskich, którego postanowienia zostały powtórzone w art. 24 pkt 5 rozporządzenia nr 1215/2012, oznacza, że strona nie może powoływać się na jurysdykcję, którą przepis ten przyznaje sądom miejsca wykonania orzeczenia, w celu wniesienia sprawy do tych sądów, w drodze wyjątku, w przedmiocie sporu podlegającego sądom innego państwa członkowskiego (zob. podobnie wyrok z dnia 4 lipca 1985 r., AS-Autoteile Service, 220/84, EU:C:1985:302, pkt 17).
- 55 Co się tyczy, w drugiej kolejności, podstawy sprzeciwu zrównanego przez sąd odsyłający ze skargą pauliańską, należy zauważyć, że za pomocą tej podstawy sprzeciwu N. Reitbauer i in. nie kwestionują, samych w sobie, czynów organów odpowiedzialnych za egzekucję, co oznacza, że powództwo takie nie wykazuje stopnia bliskości, jaki jest wymagany, aby uzasadnić zastosowanie zasady wyłącznej jurysdykcji przewidzianej w art. 24 pkt 5 rozporządzenia nr 1215/2012.
- 56 Niemniej jednak w celu udzielenia sądowi odsyłającemu wszelkich wskazówek przydatnych do rozstrzygnięcia zawisłego przed nim sporu należy zbadać, podobnie jak uczynił to rzecznik generalny, czy art. 7 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 1215/2012 nie dostarcza podstawy prawnej dla przyznania jurysdykcji temu sądowi w odniesieniu do skargi pauliańskiej.
- 57 Zgodnie z tym przepisem w sprawach dotyczących umowy osoba, która ma miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego, może zostać pozwana w innym państwie członkowskim przed sądy miejsca wykonania danego zobowiązania.
- 58 W tym względzie Trybunał orzekł już, że skarga pauliańska, jeżeli jest wytoczona w oparciu o wiarygodność stanowiącą owoc zobowiązań podjętych poprzez zawarcie umowy, jest objęta zakresem pojęcia „spraw dotyczących umowy” w rozumieniu art. 7 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 1215/2012 (wyrok z dnia 4 października 2018 r., Feniks, C-337/17, EU:C:2018:805, pkt 44).
- 59 W niniejszej sprawie, jak w istocie N. Reitbauer i in. oraz Komisja Europejska podnieśli na rozprawie, ze względu na to, że druga podstawa sprzeciwu, zrównana przez sąd odsyłający ze skargą pauliańską, została sformułowana w celu stwierdzenia bezskuteczności wobec N. Reitbauera i in. zabezpieczenia rzeczowego ustanowionego na korzyść E. Casamassimy przez C., będącą ich wspólną dłużniczką, z którą każdy z wierzycieli był związany umową, jurysdykcja oparta na łączniku miejsca zamieszkania pozwanego mogłaby zostać uzupełniona jurysdykcją opartą na łącznikach przewidzianych art. 7 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 1215/2012.
- 60 Taka jurysdykcja odpowiada – ze względu na oparcie stosunków łączących wierzycieli i C. na zawartych przez nich umowach – zarówno wymogowi pewności prawa i przewidywalności, jak i celowi związanemu z prawidłowym administrowaniem wymiarem sprawiedliwości.
- 61 Wierzyciele pragnący wytoczyć skargę pauliańską z tytułu wiarygodności wywodzonej z umowy mają zatem możliwość wytoczenia jej przed sądem „miejsca wykonania danego zobowiązania, którą to jurysdykcję dopuszcza art. 7 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 1215/2012. W niniejszym przypadku w drugiej podstawie sprzeciwu N. Reitbauer i in. zmierzają do ochrony swych interesów w wykonaniu zobowiązań wynikających z zawartych z C. umów o prace remontowe. Wynika stąd, że „miejscem wykonania danego zobowiązania” jest – zgodnie z przepisem art. 7 pkt 1 lit. b) tego rozporządzenia – miejsce w państwie członkowskim, w którym zgodnie z tymi umowami owe prace remontowe zostały wykonane, a mianowicie Austria.
- 62 W świetle tych rozważań na przedłożone Trybunałowi pytania należy odpowiedzieć, że art. 24 pkt 1 i 5 rozporządzenia nr 1215/2012 należy interpretować w ten sposób, że wytoczone przez wierzyciela powództwo mające na celu zakwestionowanie podziału kwoty uzyskanej z licytacji sądowej nieruchomości, zmierzające do uzyskania stwierdzenia, po pierwsze, wygaśnięcia wiarygodności

w drodze potrącenia z wzajemną wierzytelnością dłużnika, oraz po drugie, bezskuteczności zabezpieczenia rzeczowego zapewniającego wykonanie tej wierzytelności, nie jest objęte zakresem jurysdykcji wyłącznej sądów państwa członkowskiego, w którym położona jest odnośna nieruchomość, ani sądów miejsca prowadzenia postępowania egzekucyjnego

W przedmiocie kosztów

- ⁶³ Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (pierwsza izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 24 pkt 1 i 5 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych należy interpretować w ten sposób, że wytoczone przez wierzyciela powództwo mające na celu zakwestionowanie podziału kwoty uzyskanej z licytacji sądowej nieruchomości, zmierzające do uzyskania stwierdzenia, po pierwsze, wygaśnięcia wierzytelności w drodze potrącenia z wzajemną wierzytelnością dłużnika, oraz po drugie, bezskuteczności zabezpieczenia rzeczowego zapewniającego wykonanie tej wierzytelności, nie jest objęte zakresem jurysdykcji wyłącznej sądów państwa członkowskiego, w którym położona jest odnośna nieruchomość, ani sądów miejsca prowadzenia postępowania egzekucyjnego.

Podpisy